

Hea klient!

Paljud nimetavad praegust ajastut infotehnoloogia ajastuks ja tänaseks on kõik loomapidajad, eriti veel Jõudluskontrolli Keskuse kliendid, kokku puutunud erinevate registrite või andmebaasidega. Üldiselt suhtuvad inimesed andmebaasidesse teatava aukartusega ja ehk isegi teatava hirmuga, et neis leidub kõikvõimalikku infot meie ja meie tegevuse kohta.

Huvitava väljakutse pakkus mulle mõni aeg tagasi Maalehe ajakirjanik Heli Raamets, kes tundis huvi maailma suurima piimatoodanguga lehma vastu. Kusjuures asja tegi lihtsamaks asjaolu, et ta ei täpsustanud, kas huvi pakub päeva-, laktatsiooni- või eluajatoodang.

Teda huvitas, et kas Eestimaal juba paarkümmend aastat räägitud müüt Kuuba rekordlehmast vastab tõele või mitte.

Olin maailma suurima piimatoodangu üle varemgi mõtisklenud, kuid vastus puudus, õigemini ei olnud ma sellega põhjalikult tegelenud. Igatahes peaks teoreetiliselt olema JKK antud küsimusele õige vastaja ja nii tuli küsimusele vastus leida.

Olles tuttav Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee ICARi tegevuse ja inimestega, siis alustasin ma otsinguid just sealt. Saatsin järelepärimise organisatsiooni juhtfiguuridele, kuid kahjuks keegi neist täpset vastust ei teadnud. Seejärel eeldasin, et selline rekord peaks kuuluma holsteini tõugu lehmale ja võtsin ühendust Maailma Holstein Friisi Föderatsiooniga, kus minu kurvastuseks küsimusele vastust samuti ei teatud.

Kõik teavad või eeldavad, et rekordtulemus pärineb Põhja-Ameerikast, kuid täpsem info puudub tänaseni.

Õnneks teame kõrgemaid piimatoodangu andmeid Eesti kohta:

- kontrollpäeva toodang 76,8 kg,
- 305-päevane laktatsioon 17 535 kg,
- eluajatoodang 129 648 kg.

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Kõrvamärgid koju kätte piimaprooviautoga!**

Alates oktoobrist pakub Jõudluskontrolli Keskus loomapidajale kõrvamärkide kättetoimetamiseks uut teenust – transporti piimaproovide kogumisautoga. Kuna piimaproovide auto sõidab paljudele loomapidajatele lausa lauda juurde, jääb ära kõrvamärkide tõttu postiasutusse, maakonnakeskuse või Tartusse sõit ning kõrvamärkide ning nende transpordi eest saab tasuda ülekandega.

Kõrvamärkide tellimiseks helistab loomapidaja JKKsse (tel 738 7762) ja teeb valiku Eesti Posti või JKK piimaprooviauto vahel. JKK registripetsialist vaatab, millal kogutakse kliendi piimaproovid ning teavitab kõrvamärkide tellijat proovide kogumisajast ja -kohast. Kui kliendile see koht ja aeg sobib, registreerib registripetsialist tellimuse.

Kui kõrvamärke on vaja kiiremini saada, on registripetsialistil võimalus vaadata, millised piimaringid läbivad veel lähikonda sobival ajal. Kui leitakse sobiv koht ja aeg, registreeritakse tellimus andmebaasis.

Kõrvamärkide tellimusi transpordiks piimaprooviautoga võetakse vastu piimaringile eelneva päeva lõunani, et JKKs jõutakse tellimus komplekteerida.

Kõrvamärkide kättesaamiseks peab tellija olema kokkulepitud kogumispunktis õigeaegselt. Autojuht võtab paki üleandmisel loomapidajalt või tema esindajalt allkirja märkide kättesaamise kohta. Kui klienti nimetatud ajaks kogumispunktis ei ole, tuuakse kõrvamärgid JKKsse tagasi ning saadetakse tellijale postiga. Sellisel juhul maksab loomapidaja nii transpordikulu kui postikulu. Seega tasub kõrvamärkide kättesaamise aega meeles pidada, et mitte liigselt raha kulutada.

Kõrvamärkide transport on tasuline: 1 – 5 kõrvamärgi kohaletoimetamine maksab 25, 6 – 20 kõrvamärki 30, 21 – 50 kõrvamärki 35, 51 – 100 kõrvamärki 40, 101 – 200 kõrvamärki 45, 201 – 300 kõrvamärki 60, 301 – 500 kõrvamärki 75, üle 500 kõrvamärgi 100 krooni. Hinnad sisaldavad käibemaksu.

Transporditeenust pakub JKK praegu vaid esmaste kõrvamärkide tellimisel mandril asuvatele klientidele.

Asenduskõrvamärgid peab loomapidaja kätte saama 20 päeva jooksul tellimuse esitamist. Et piimaprooviauto sõidab loomapidaja juurest läbi tavaliselt korra kuus, ei ole JKKl sellisel juhul võimalik kindlustada asendusmärkide õigeaegset kohaletoimetamist.

Kõrvamärkide transporditeenust saavad kasutada kõik JKK lepingulised kliendid – nii piimaveiste, lihaveiste kui sigade jõudluskontrolli tegijad. Uue teenuse eelised on:

1. Teil ei ole vaja kõrvamärkide kätte saamisel sularahaga arveldada.
2. Kui Teie laudas on proovide kogumispunkt, siis tuuakse märgid lauta kohale ja Te ei pea postkontorisse minema.
3. Suurematel karjadel on võimalus tellida kuni 500 kõrvamärki ühe pakina.
4. Tellides kõrvamärgid kätte piimaproovide autoga, on kõrvamärkide transport pisut odavam.

SMS teenuse tellimise karidest

Jõudluskontrolli Keskus on kaks kuud pakkunud loomapidajatele võimalust saada mobiilile lühisõnum kontroll-lüpside ja/või meiereiproovide tegemise kohta. Teenust saab tellida Vissukeses. Teenuse seadistamisel oleme täheldanud järgmisi probleeme.

- Telefoni seadistamine on jäetud „Kinnitussõna ootele“. Kinnitussõna saab mobiiltelefonist. Kuivõrd soovime olla kindlad, et loomapidaja antud mobiili number on korrektne, siis saadame sellele numbrile katseks SMSi, mis sisaldab juhuslikult genereeritud arvu – kinnitussõna. Kui kinnitussõna on kaduma läinud või ei ole ekslikult antud mobiilinumbrile tõttu üldse saadud, siis kustutage „kinnitussõna ootel“ rida ära ja seadistage telefon uuesti.

- Mobiil on seadistatud korrektselt, aga teateid ikka ei tule. Veenduge, et teadete tellimine on ikka tehtud – soovitud lahtritesse on pandud „linnukesed“.

- Ei saa tellida meiereiproovide teateid. Kas te näete Vissukeses meiereiproovide vastuseid? Kui ei, siis seadistage kõigepealt see ära, mille peale lisandub tellimise lehel meiereiproovide tellimise veerg ja lülitage teenus sisse.

Henrik Nielseni soovitusi seakasvatajatele

Henrik Nielsen omab pikaajalist töökogemust Taani seakasvatuses nii farmijuhatajana ning praegu konsulendina Farm Design koosseisus.

Enne seafarmi ehitamist on vaja läbi mõelda mitmed küsimused:

- geneetika, aretus, tervis – põhipotentsiaal tootmiseks,
- hoone ehitus, farmi- ja bioseadmed, keskkonnanõuete täitmine,
- söötade optimeerimisvõimalused, söötade hoiustamine,
- farmi juhtimine.

Seakasvatuses on küsimuseks, palju investeerida geneetikasse ja pidamistingimustesse? Need on lihtsalt kontrollitavad kuluartiklid, juhtimist (*management*) ja sööta on keeruline arestada.

Euroopa Liidus on suund sigade vabapidamisele, see on ka Eesti seakasvatuse tulevik. Taanis on seafarmi planeerides farmi eesmärkideks:

- elusalt sündinud põrsaid pesakonnas 13 – 14,
- poegimiste % 85 – 90,
- ümberindluste % max 5,
- pesakondi emise kohta 6,
- esmasseemendusiga 8 – 9 kuuselt.

Vabade emiste sigala. EL ei nõua temperatuuri reguleerimist sigalates (kütmine, jahutamine), kuid Taanis on see nõue kehtestatud. Sigalas peab olema:

- temperatuur 18 kraadi,
- ventilatsioon 140 m³/tunnis emise kohta (kuuma ilma korral 40 – 60% lisaks),
- kütmise võimalus (keskkonna kaudu soojuste saamine odavam kui sööda kaudu),
- individuaalne söötmine ja vesi,
- põrand ei tohi olla libe,
- kontakt kuldiga ning kuldi jalutamine (vahekäigud/kuldikoridor 0,8 – 1,0 m),
- iga neljanda emise taga tihe (läbipaistmatu) uks,
- kunstliku seemendamise, inna stimuleerimise jaoks ruumi puuris (2,1 m emise puuri pikkus künast alates, 70 cm lai, esiüks avanev mõlemale poole).

Emised grupeerida kehakonditsiooni järgi (vähem agressiivsust grupis). Grupeerimine kas kohe peale võõrutust (ei vaja individuaalseid sulge) või neli nädalat peale seemendust. Emiste grupeerimine vales ajal implantatsiooni perioodil 25. – 28. päeval peale võõrutust, on üheks väikeste pesakondade esinemise põhjuseks. Seejuures tuleb meeles pidada, et kui implanteerub vähem kui 6 munarakku, hakkab emis taas indlema.

Emised on eraldi grupis, kult teises sigala osas. Enne seemendamist sööta emist isu järgi, peale seemendust sööta neli nädalat kehakonditsiooni järgi. Neli nädalat on piisavalt pikk aeg normaalse kehakaalu saavutamiseks – ühtne konditsioon grupi emistel on oluline stressi ning võitluste vähendamiseks grupi emiste vahel. Kõhna emise normaalkonditsiooni saamiseks võõrutada põrsad varem, kindlasti seemendada kohe esimese inna ajal peale võõrutust ning seejärel sööta emist imetava emise söödaga isu järgi. Normaalse kaalu peab emis saavutama enne grupisulgu viimist. Peale seemendamist tuleb puurides olevad emised tuleb lõast vabastada ning hoida niiviisi neli nädalat. Söötmine peab olema väga kontrollitud 28 päeva peale võõrutamist.

Tiinete emiste sigala. Parim on vabapidamine, mis tekitab kõige vähem stressi. Tiinuse ajal ei tohi emis kaalus kaotada. Pidamistingimused:

- temperatuur 18 kraadi;

- ventilatsioon 100 m³/tunnis emise kohta (kuumal ajal lisaks 40 – 60 %);

- küte;
- individuaalne söötmine, jootmine (sööta kord päevas, söödakogust suurendada 3 nädalat enne poegimist kuni 3,5 kg-ni emise kohta päevas);
- restpõrand (143 mm kaetud osa, 20 – 22 mm vahed restis);

- sigadele meeldib koos süüa – siga on sotsiaalne loom;
- tiinuse ajal tõsta söödas kiu sisaldust agressiivsuse vähendamiseks tiinuse lõpus;

- nooremised paigutada eraldi;
- soojustuseta farm suvel liiga kuum, talvel külm (vaja korralikku ventilatsiooni, et niiskust eraldada);

- soojustamata sigala puhul vaja varuda 1000 kg põhku emise koha kohta aastas, abortide arv suurem nii suvel kui ka talvel;
- soojustatud sigalas põhu vajadus 50 – 300 kg emise koha kohta aastas väiksem, sigivus parem;
- ventilatsiooni kontrollib arvuti.

Taanis levinud emiste söötmine põrandalt. See väldib kaklust söödakoha pärast. Kui emised ei pääse söödakoha juurde, siis viljakus väheneb. Hr Nielseni tähelepanekute alusel on Eestis levinud tiinete emiste söötmine automaatsöötjatest vabalt. Tema arvates oleks Eestis lihtne rakendada emiste söötmist põrandalt.

Söötmissüsteemid:

- automaatidest – kuivisööt torust või vedelsööt tuubist – osaliselt kontrollitav söötmine,
- vaba juurdepääs söödale – põrandalt söötmine,
- *trickle feeding* ehk doseeritud söötmine pika perioodi jooksul (puuduseks vähene paindlikkus),
- kohvik – grupp sisse, grupp välja,
- individuaalne elektrooniline automaatsöötmine (sead ei saa aru kui uusi võõraid juurde paigutatakse).

Vaba juurdepääsu korral künast söötisel on kõrge konkurents söödale, nõrgemad tõrjutakse kõrvale. Viljakus madalam. Kallis lahendus, tööjõukulu suur, puudub individuaalne söötmine. Põrandalt söötmine on odav, emised saavad koos süüa, raske majandada, puudub individuaalne söötmine. Parim on tiinete emiste individuaalne söötmine.

Poegimislaut. Eesmärkideks on:

- 12,5 võõrutatud põrsast pesakonnas,
- 4-nädalaselt põrsa kaal 7,5 kg,
- 5-nädalaselt põrsa kaal 9,0 kg.

Taanis levinud põrsaste võõrutamine 5-nädalaselt, sest siis on võõrutatud põrsas tugevam, suurem.

Poegimissigala tingimused:

- hea soojustus,
- põrsaste pesakastis kohalik soojuste tagamiseks sobivat mikrokliimat ja temperatuuri 32 kraadi,
- poegimissulgudes on 16 – 18 kraadi,
- kõrge hügieenitase – sulud on pestud ja desinfitseeritud,
- poegimissulud peavad olema reguleeritavad vastavalt emise suurusele.

Sigala planeerimisel peaks kavandama ruumi 14 põrsa jaoks emise kohta. Geneetilise arengu tulemusena on emised 10% pikemad ja 20% raskemad kui varem. Pikal seal on rohkem nisasid ja tal sünnib rohkem põrsaid. Seetõttu on Taanis uueks poegimissulu suuruseks 180 x 270 cm emisele, kusjuures põrsaste jaoks peab olema 0,8 m². Poegimispuuri tagumise värava taga peab olema 20 cm vaba ruumi. Emise all on tavaliselt metallpõrand,

kõrval plastpõrand (rohkem vigastusi) või emise all betoon ning metallrest sulu tagaosas.

Imetavaid emiseid soovitatakse sööta 3 korda päevas, jagades sööda 40% hommikuks 30% lõunaks ja 30% õhtuks (näiteks kell 7.00 - 8.00, 15.00, 21.00). Söödakoguseid tuleb järkjärgult tõsta. Kuivsööda puhul jagada sööda kogus kolmeks võrdseks osaks. Emis peaks sööma küna tühjaks 30 minuti jooksul. Selle järgi vaatad, kellele vaja rohkem sööta, kellele vähem. Söömust kontrollida iga päev alati kindlal ajal, näiteks alati hommikuse söötmise ajal. Nädalavahetustel ei soovitata söödakoguseid muuta.

Võõrutuslaut. Erinevad süsteemid

1. süsteem:

- 20 – 50 pörsast sulus,
- ruumi temperatuur 30 kraadi,
- plastpõrand,
- põrandaküte,
- söötmise isu järgi.

Selle süsteemi kasutamisel kasutati varem pörsaste profülaktilist süstimist antibiootikumidega.

2. kahe kliimaga süsteem (*two-climate*):

- 20 – 25 pörsast sulus,
- ruumi temperatuur 24 kraadi,
- pörsaste magamisalal temperatuur 30 kraadi,
- 30 – 50% põrandast betoonist, ülejäänud respõrand,
- ruumi kütmise ja jahutamise võimalused,
- lisaks automaatidest söötmisele kasutatakse põrandalt söötmist 1 – 2 nädalat peale võõrutust.

Kaks võrdset pesakonda pannakse sulgu kokku. Lamamisala põranda soojusega, pesanurga kohal 50 – 75 cm kõrgusel “kaas”. Põrandakütet reguleeritakse käsitsi, seda ei tohi panna automaatikaga sõltuma õhu temperatuurist. Pörsaste kasvades ja soojuse vajaduse vähenemisel tõstetakse lamamisala kohal olev “kaas” üles. Pörsaste sulu suurus on 4 x 2 m, põrandapinda 0,4 m² pörsale. Sellises sulus hoitakse pörsaid kuni 30 kg raskuseni. Põrand on 60% ulatuses betoonist, respõranda mõõdud 12/12 mm ehk 12 mm vahe ja 12 mm rest. Sulus on ka eraldi joogikoht lisaks söödaautomaatide jooginiplitele. Pörsaid söödetakse algul kuus korda päevas. Sellise pidamisviisi korral antibiootikume ei vajata. Katsetest on selgunud, et pörsaste arvu suurenemisel ühes sulus väheneb ööpäevane juurdekasv. Ööpäevased juurdekasvud vastavalt pörsaste arvule sulus:

- 15 pörsast – 450 g,
- 30 pörsast – 440 g,
- 60 pörsast – 430 g,
- 120 pörsast – 400 g.

Nuumikute laut. Ammoniaagi lendumise vähendamiseks soovitatakse õhu niisutamist. Kui temperatuur on 14–16 kraadi, siis piserdada vett sigade “WC kohal” 1–2 minutit 1–2 tunni tagant. Kui temperatuur on 18 kraadi, siis pihustada 2–3 minutit 2–3 tunni tagant. Puuduseks madal hügieen, kuid positiivseks amoniaagi mitte lendumine. Jälgida tuleks mänguajade vajadust ja arvestada haigete sigade paigutamise laudas. Haigete sigade alaks ei tohi olla koridor, vaid isoleeritud ruum.

Vedelsöötamise eelised:

- tagab hea mikrofloora sooles,
- vähendab salmonella levikut,
- söödakulu väiksem,
- parem jälgida sigade seisundit,
- tagatud sigade ühtlasem kasv,
- hea võimalus kasutada erinevaid söödaliike,

- kallim süsteem, 40 euro võrra kõrgem koha hind,
- vaja pikemat söödafronti.

Puudusteks:

- söödast suurem aminohapete kadu,
- osa sööta rikneb torustikus.

Kui torud pestakse, siis neid probleeme ei ole.

Sigala valgustus. Üldine valgustus vabade emiste laudas peab olema minimaalselt 180 luksit sea pea juures. Valguspäeva pikkus 16 tundi. Tiinetele emistele ja kultidele piisab 100 luksist 16 tundi ööpäevas. Nuumikutel pole palju valgust vaja, piisab 0,5 tundi enne söötmist ja 0,5 tundi pärast söötmist. Lambid peaksid asetsema risti ruumiga nii, et akendest ja lampidest tulev valgus oleks samasuunaline. Kui värsket õhku tuleb lauta akende kohalt, siis mõjub selline lampide paigutus positiivselt ka ventilatsioonile.

Kuldijaam. Kuldi sulu pindala on 6m². Kult kasutatakse sperma võtmiseks kuus kuud, seejärel vahetatakse välja. Generatsioonide vahetus on väga kiire, sest järjest tuleb peale parema indeksiga kulte. Kult õpetatakse spermat andma peale karantiini. Seemendusjaama valitakse hea indeksiga ja koliresistentseid kulte. Koliresistentsus määratakse verest geneetika laboratooriumis DNA testiga. Seemendusjaama kultidelt võetakse spermat üks kord nädalas ja sperma on kasutuskõlblik kaks päeva. Spermat võetakse kuldilt sulus. Sperma säilitatakse 16–18 kraadi juures ja enne seemendamist ei soojendata. Seemendusjaama kultidele antakse imetava emise sööta 2,5 kg päevas.

Emiste seemendamine. Emised paigutatakse peale võõrutust kõrvuti asetsevatesse sulgudesse. 1.–2. päeval peale võõrutamist “üllatatakse” emist kuldiga 1–2 tundi. 3.–4. päeval kult emiste juurde ei lasta. Emiseid seemendatakse 5.–6. päeval. Seemendamise ajal on kontakt kuldiga kohustuslik. Kult võib emisega kontaktis olla 30 minutit. Esimese kümne minuti jooksul vallanduvad tiinestumiseks vajalikud hormoonid. Seejärel on vaja emis ära seemendada, sest kui hormoonide tase hakkab langema, ei pruugi emis tiinestuda. Siit tuleneb Taanis nõue, et kult võib olla enne seemendust kontaktis ainult nelja emisega, sest 20 minutiga ei jõua rohkem emiseid seemendada. Enne seemendamist kontrollida seisurefleksi, puhastada vulva ja stimuleerida. Kordusseemendus tehakse 24 tunni pärast ja kui seisurefleksi püsib, siis seemendatakse 24 tunni pärast veel kord. Sperma peab emakakaela voolama vabalt, mitte pigistades. Kui sperma valgub liiga kiirelt emakakaela, siis jäetakse kateeter 15–20 minutiks sisse. Emiste seemendamisel märgistatakse emis spreiga. Igal nädalal kasutatakse erinevat värvi, sest selle alusel on hea jälgida emiseid, kes võivad uuesti innelda.

Nädala seemenduste kohta trükitakse nimekiri ja sellesse tehakse pidevalt täiendusi emiste kohta, kes indlevad uuesti, siis on hea vaadata, kes läheb poegimisse.

Tervisekontroll. SPF (*Specific Pathogen Free*) süsteem loodi 1971. aastal, mille all on 3700 karja. SPF hõlmab:

- a) sigade tervisliku seisundi,
- b) loomade liikumise, transpordi kontrolli.

Tervisekontrolli alla kuuluvad haigused:

- mükoplasmooos,
- aktinobatsillus pleuropneumoonia tüübid 1–10 ja 12,
- täid,
- sügelised,
- düsenteeria,
- atroofiline riniit,
- PRRS (euroopa ja ameerika tüvi).

soovitused jätkuvad

Lisaks loetletutele tehakse kontrolli ka salmonella, E. coli tüüpide ning Yersinia tüüp 09 kohta.

Aretuse tippkarjades viiakse tervisekontrolli läbi erinevatele haigustele:

- 12 korda aastas võetakse proove mükoplasmooosile, aktinobatsillus pleuropneumoonia serotüübile 2 ja 6, PRRS-le, salmonelloosile;
- 4 korda aastas võetakse proove aktinobatsillus pleuropneumonia serotüübile 12;
- 1 kord aastas aktinobatsillus pleuropneumoonia serotüüp 1,4,7,9,10.

Tootmiskarjades käib kohalik veterinaarinspektor tervisekontrolli läbi viimas 11 korda aastas, vereproove võetakse kord aastas.

SPF süsteemi tasemed märgitakse erinevate värvidega – punane, sinine ja roheline tase. Punane on kõrgeim ja roheline madalaim tase. Tervisekontrolli järgi saab iga farm oma taseme, mida saab vaadata kodulehel www.spf-sus.dk. Iga farmi kohta kirjeldatakse kas farmi tervislik tase on kõrge, keskmine või madal ning millised haigusid (loetletud seitsmest) farmis kindlalt ei esine.

Sinise taseme farmi korral võib lähim seafarm asuda 100 m kaugusel, punase taseme korral aga minimaalselt 500 m kaugusel. Võimalusel ostavad farmerid enda farmi ümber võimalikult palju maad, et takistada teise seafarmi rajamist lähiümbrusesse.

Sigade transpordil liigub auto kõrgema tasemega farmist madalamasse, mitte vastupidi. Kui on vaja sõita kõrgema taseme farmi, siis peab auto seisma 12 tundi karantiinis. Transpordiauto sisaldab kõike sigade transpordiks vajalikku, väljastpoolt vajab vaid puhast vett. Autodel on haiguste leviku vältimiseks süsinikfilter.

Transpordi üle on väga tugev kontroll. Laboratooriumid võtavad autodelt proove, kontrollivad puhtust ja kui leitakse nakkuspisikuid, siis juht vallandatakse. Sigade müümisel viiakse sead farmist oma transpordiga 1 km kaugusele ja laaditakse seal ümber transpordifrima autole.

Sigade ostmisel paigutatakse ostetud sead 8 nädalaks karantiini. Talitaja söötab karantiinis olevad loomad alati viimasena, et tagada 12 tunnine kontakti vältimine oma karja loomadega. Karantiinis olevatele loomadele tehakse 4. nädalal vereproovid. 6. nädalal saabuvad vastused ning kui loomad on terved, võetakse nad 8. nädalal karja. Kui ostetud loomad osutuvad tervemaks oma karja loomadest, siis viiakse üks oma karja siga karantiinis olevate loomade juurde, et kõik loomad kannaksid ühesuguseid haigustekitajaid. Sellise tegevusiisiga tagatakse 7 korda vähem haigestumisi.

Inimesed tohivad farmi siseneda ainult läbi dušširuumide ja peavad täielikult vahetama riided. Laudas ei tohi olla kasse ja koeri. Samuti jälgitakse sigala nn nurgapuhtust. Seafarmi lautade ümbrus peab olema 2 m ulatuses täiesti lage põdsastest, lilledest ja rämpsust. Isegi muru ei tohi kasvada.

Emiste valik ja aretustöö. Taanis peetakse normaalseks, et igast voo- rusest prakeeritakse 25% emistest, s.t aasta jooksul 50% emiste asendamist uutega. Emist ei lasta elu jooksul poegida rohkem kui kuus korda, siis prakeeritakse. Emiste valikul karja on aluseks koliresistentsus ja elusate põrsaste arv 5. päeval peale poegimist. Selle viimasega saavutati ühe aasta jooksul suurt edu võõrutatud põrsaste arvu osas. Varem on valiku aluseks olnud kokku sündinud põrsaste arv pesakonnas ja elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas, kuid viimane valikualus on osutunud efektiivsemaks.

Konspekterisid Anne Lilleorg *Eesti Tõusigade Aretusihistust* ja Liia Taaler ning Külli Kersten *Jõudluskontrolli Keskusest*

Tööjuubel

10. tööjuubel

13.11.2007 Merle Kruus – IT osakonna biomeetria sektori peaspetsialist

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00